

portant els mots d'un negociant d'Acree, llegim un cop una *galea*, i quatre cops el plural contracte *les galès* (Finke, *Acta Arag.* I, 1). El rossellonès J. Travaus, de Toluges, que pren part en el setge de Càller, l'a. 1323, hi fa testament, en mans de B. Scrivan de la *galea* del senyor Rey, deixant «totes les mies coses les quals eu é en la *galea*, sien liurades ---», *RLR* xxxii, 543-4. Continua l'ús d'aquesta forma fins al començament del S. xv: en una col·lecció principalment rossellonesa de molts documents de la primera part d'aquest segle, apareix el mot bastant sovint (*RLR* I, 196), amb bastants casos de la variant *galea*, i cap, que jo recordi, de l'altra, fins als anys cinquanta; el 1455 hi veiem 3 cops *galea* (incloent-hi un *glea* que potser és errat), dos *galiota* i una vegada *galera* (p. 197); des de 1457 aquest va ésser freqüent: *galera* (ib., p. 325, i en un altre d'aquest any *galera*, -eres, 6 o 7 vegades (ib., 326-7).

Galera, però, és la forma de clàssics més tardans, com JnMartorell, i ja Eiximenis: «un --- mercader de Mallorca --- com fos en lo moll --- lo dit mercader de València vengué ab una *galera*, e exí aquí a terra ---», *Dotzèn*, cap. 164 (*NCL* VI, 72.22); però també usava *galea*, aplicat a una nau de guerra: «la segona manera de vaxells per batallar en mar, és dita *galea*», *Regiment* (cap. 335).

Més tard, *galera*: «membre-t com as vista la mar tota sangonosa --- de innumerables gents tues, les quals, ab tot lur navili, en la mar foren taylades --- O, quantes naus hubertes e desgavalades! Quantes *galeres* desermades, plenes de sanc humanal! Quantes navilis cremats!», Ant. Canals (*Scipió*, *NCL*, 58.2). I se'n troben algunes dades anteriors: *galera* a. 1290 (Finke, *Acta Ar.* III, 12), *gualeres* 1298 (id. III, 66); «venda de nau, de leyn o de barcha o de *galera*, o de qualque altre naveli que-s venés --- De naulejar nau o *galera* o qualque altre naveli pac ---», a. 1295 (Alart, *RLR* V, 87), i el tenim assegurat per la rima en JRoig: «no dura poc / ser menstruoses / --- / Del drap que-s muden / fetilles fan: / del que -n roman / may bon paper / d'ell se-n pot fer; / si-n fas penó, / més al may-mó / de les *galeres* / bon vent no speres / ---» (*Spill*, v. 9663). I algun cas escadusser en degué aparèixer des de molt antic, si bé, com a forma vulgar alterada, devia evitar-la el bon ús, però ja s'havia propagat fins a Aragó i tot, on hagué de ser reflex d'un ús català: «anno quod rex Aldefonsus --- faciebat suas buzas et suas *galeras* per ire in Hispania ---», any 1133 (*Est. E. Med. Cor. Aragón* III, 566; cf. la nota 1 de l'article del DCEC).

Pel que fa a la història i l'etimologia del mot, continua vàlid íntegrament el que es va dir en el DCEC, i que he deixat resumit en la nota inicial, de manera que per als detalls podem remetre a aquesta obra, i a la bibliografia allí ja citada, que és encara la més essencial, si bé hi han aportat algunes precisions G. Larrieu (*BHisp.* LXIV bis, *Mél. Bataillon*, 698-703), i especialment els Kahane, en un article de la *Festschrift Wartburg*, 1958, 428-39 (i 417ss.), que amb molta documentació nova detallen l'antiguitat de la variant *ga-*

lera, confirmant que degué propagar-se a les llengües veïnes des del català; creuen que s'ha de partir del gr. γαλέος 'tauró', però aquest no és substancialment diferent de γαλέα 'mostel' també peix selaci com el tauró, i la base γαλέα té l'avantatge de ser femenina com les formes romàniques.

El canvi de terminació de l'originari *galea* en *galera* s'explica innegablement, com ja vaig indicar aleshores, per una trivialització de la desinència -ea convertint-la en el sufix freqüentíssim -era, fet que es repeteix en tants casos: *trinxea* > *trinxera*, *corxera*, *romero/romera/romeria*, cast. *ferreuelo*, *cegüea* > *ceguera* (acompanyat aquest segurament pels altres tres abstractes semblants en -era). La reserva que hi fa l'*AlcM* no té valor. En primer lloc no és veritat que *galera* es pronuncii amb e oberta «en gairebé tots els dialectes catalans»: hi ha e tancada en la gran majoria, com preciso a continuació. La pronúncia *galérra* resulta d'un compromís entre el comú *galérra* i la variant *galè* (de la qual he donat supra quatre testimonis en l'any 1290), i aquesta és la contracció que ja es podia esperar de l'antic *galea*, com en *Portè* < *Portea*, el repetit *La Malè* < *Malea*=*Malesa*, *ginè* o *generè* de *ginea* (veg. *GENDRE*), i altres casos que comento en *E. T. C.* II, 18; *TopHesp.* II, 185; *AJLC* III, 150, n. 3.

Aqueixa pronúncia *galèrra* és realment general a totes les Illes: no solament a Menorca com En Moll ens testifica, sinó que també anoto *galérra* en el barri pescador de La Penya d'Eivissa, i a molts llocs de la costa i de l'interior de Mallorca: en part, en aqueixos parlers es tracta de l'aplicació translaticia a una gran penya, que s'ha comparat, al mig d'una costa brava o d'una serra penyalosa, a la silueta d'una nau que se'ns atansa amenaçadora llevant-se al mig del mar; n'hi ha a la costa de Felanitx i també allí vaig anotar *galérra* (1964), concretament referit a indrets de l'interior, si bé també hi vaig sentir *sə galérra* com a nom d'un accident de la costa.

De la toponímia menorquina (1964) tinc s'*Escui de Sa Galera* a la costa de Migjorn de Maó, i més a prop de la ciutat una altra *sə galérra* (curios que m'ho explicaren com «una penya que s'assembla a un barret», cosa que només demostra que els terrassans de Menorca ja no saben que hi hagué una embarcació d'aquest nom i només es recorden de l'altra aplicació secundària, a una peça de cobrir-se); ara bé en les localitats menorquines (com en les mallorquines) on mantenen ben distintes la *é* (< E, I) de la e oberta, tanmateix vaig sentir-ho amb el timbre *é* (tan inusual en tal «context», davant r intervocàlica etc.): *galérras* explicat «una espècie de penyes marines» a Ciutadella, *səz galérras de Son Tèm*, nom d'un punt de muntanya a Ferreries (on hi ha una cova): justament, doncs, un timbre que només s'explica com a contracció de *ea* (cf. val. *dèsset*, *dènou* amb e oberta < *de(z)-a-set*, *dez-a-nou*, *DECEM AC SEPTEM, NOVEM*), per tant brillant confirmació de l'explicació a base de *galè*, que he donat més amunt.

L'aplicació topogràfica també es troba a Terra Ferma: on perviu toponímicament i en altres formes và-